

JOSEP IGLÉSIES

Intentar una visió de síntesi de l'obra i de la personalitat de Josep Iglésies és una tasca gairebé impossible: la seva curiositat intel·lectual unida a la passió i a l'amor amarat de fidelitat a Catalunya ha fet que gairebé cap tema restés fora del seu punt d'interès. Ha assajat tots els gèneres literaris —em penso que amb l'única excepció del teatre— i múltiples aspectes de la geografia i de la història. Si tan sols el catàleg de les seves publicacions podria omplir dotzenes de folis, i molts més encara la seva anàlisi, voler-hi afegir, a més, les pinzellades biogràfiques d'habitud i un esbós de la seva personalitat donaria per a un gruixut volum.

Josep Iglésies és un home d'una vitalitat sense clivelles i encomanadissa, cordial i hospitalari, amb la seva memòria precisa i els seus coneixements inexhauribles posats sempre al servei del qui truca a la seva porta, ni que sigui per primera vegada, amb una rialla molsuda i sempre a flor de llavi. Suposo que en aquesta actitud acollidora i oberta hi ha, a part de la bonhomia innata, la convicció que es tracta d'una forma més de fer país, per a utilitzar l'expressió esdevinguda tòpica. Josep Iglésies va néixer a Reus el 1902 i des de la seva primera joventut, des de la més pregona adolescència, participà en les tasques culturals i de consolidació nacional, i no ha renunciat encara ni a les unes ni a les altres. Col·laborà en diaris i revistes locals, comarcals o nacionals, de caire polític, literari, excursionista, i fins i tot satíric, en una

activitat de divulgador i d'ideòleg que no ha abandonat mai, amb l'excepció dels silencis imposats per la dictadura, però fins i tot aleshores aprofità les poques esclertes que restaven en les publicacions tolerades o clandestines, així com els papers publicats a l'exili. Josep Iglésies fou durant els primers anys de la postguerra, quan tot allò que feia olor de català era perseguit amb més força, un ardit i arriscat resistent cultural: acollí entre 1946 i 1953 més d'un centenar de sessions acadèmiques, essencialment lectures de poemes, a casa seva, al passatge Permanyer; assistí a activitats similars fetes a d'altres domicilis o a l'aire lliure; publicà llibres, sempre en català, alterant-ne la data d'edició, per eludir la feixuga llosa de la censura que imposava massa sovint la prohibició; o finançà l'edició d'obres o altres activitats. Amb tot, Josep Iglésies —advocat i responsable d'una empresa tèxtil, tot i que mai exercí la primera professió— no ha estat mai un professional de la cultura. A la cultura ha dedicat allò que se sol anomenar les hores mortes, que estic segur que tant per a ell com per al país han estat les més vives. Malgrat que el 1918 s'establí a Barcelona, després a la Riba i més tard de nou a Barcelona, no trencà mai l'afecte per la comarca i la ciutat natal, i, en una ampliació d'aquest sentiment, ha dedicat bona part dels seus esforços a treballar i impulsar el treball d'investigació històrica a les més diverses comarques del Principat.

Josep Iglésies com a literat ha conreat la poesia, la narració i la novel·la. La poesia de Josep Iglésies publicada molt esporàdicament, la més a l'abast als successius volums de *l'Antologia de la poesia reusenca*, és sens dubte la part més feble de la seva producció, però té totes les característiques de la seva obra; els poemes que canten els indrets de la contrada nadiua o aspectes de la seva vida humana estan xops d'afecte per aquests paisatges i la seva gent. La prosa literària, sovint bastida a partir de la glossa de narracions o llegendes populars, inicià la seva exposició pública el 1932 amb *La terra d'en Gallari* i es tancà el 1976 amb *Capta de fantasies*; són un total de sis reculls de narracions als que cal afegir la novel·la *Saó de llegendes* que restà finalista del premi Joanot Martorell el 1951, darrera del guanyador que fou Josep Pla, i dos altres aplecs de llegendes, presentades com a tals, de Siurana i Mascalbó. La prosa de l'Iglésies escriptor és bigarrada i plena de color, en alguns moments tal volta excessiva per la seva pruija de no escatimar al lector cap detall del paisatge o de les accions que descriu, i amb les que s'identifica. Amb tot, per a la gent de la mateixa terra, la que es vertebra a l'entorn del Montsant, la seva literatura té sem-

pre l'atractiu de cosa compartida, l'esclat del mateix foc que fa vibrar al narrador i al lector per uns espais compartits i per uns herois dels que n'han pervingut idèntiques ressonàncies. A més la seva obra literària és servida per un llenguatge ben amanit on es barreja el vocable de la més pura ortodòxia fabrística amb el terme característic i privatiu de la rogalia. Una obra, en definitiva, a cavall del noucentisme i el modernisme. Del primer n'empra la fal·lera per l'obra ben feta, del segon comparteix l'arrauxament pel tema tractat.

El primer text imprès de Josep Iglésies en forma independent data de 1928, és la separata *Itineraris per les serres de l'entorn del Camp de Tarragona i pel Montsant*. Era una de les primeres mostres, la primera de cara a un ample públic, del seu delit muntanyenc, al que al llarg del temps ha dedicat múltiples esforços i gran quantitat d'escrits. Era també una de les primeres guies que fixava la seva atenció en les serralades de la Catalunya meridional, unes serres oblidades pels excursionistes. Per aquest motiu, emprendre poc després la redacció, junt amb Joaquim Santasusagna, de tres voluminoses i ben documentades guies que obtindran un èxit ressonant. Publicades entre 1929 i 1934 descriuen quasi tota la Catalunya meridional; la seva voluntat era anar ampliant l'espai comprès però la revolta militar del 1936 estroncà el projecte, quan era al teler la part dels Ports de Morella. Lligada al tema muntanyenc es troba la seva extensa aportació a l'*Enciclopèdia de l'excursionisme*, així com les biografies de diversos pioners catalans o d'alguns dels seus més destacats conreadors, a més d'una gran quantitat d'articles esparsos en dotzenes de publicacions, dels quals n'ha estat feta una bona selecció en el llibre *Amb les cames i amb el cor*, publicat el 1982, com a homenatge al seu autor. L'excursionisme de l'Iglésies no és pas el del pur trepitja-terrossos encaïtat pel delit d'enfilars muntanyes o trescar camins pel simple desig de fer-ho, sinó que conrea el que ha estat denominat excursionisme científic, en el qual l'excursió no és el tot en sí, sinó sols un mitjà més per a millor comprendre i conèixer el país que es recorre.

En un trenat compacte, potser una mica com el de la història de l'ou i de la gallina, en Josep Iglésies conflueixen les dèries per l'excursionisme i la geografia. Si hom parla, ara, d'història total, en el seu cas jo crec que és lícit parlar de geografia total, doncs l'Iglésies no n'ha deixat cap aspecte per verd. Ha fet geografia històrica com la *Delimitació del Camp de Tarragona. La font històrica en la demarcació de les comarques catalanes* del 1930, monografies descriptives com *El Priorat. L'extensió de la comarca natural* del mateix 1930,

allò que podríem denominar geografia de combat com *Les comarques meridionals de Catalunya i la futura divisió territorial del 1933*, geografia teòrica com *La realitat comarcal de Catalunya del 1966*, econòmica com *Estadística de les superfícies cultivades del Camp de Tarragona en el present segle del 1970*; ha editat textos inèdits antics com el de Pere Gil, el 1949, i el de Mateu Aymerich, el mateix any, en uns "Quaderns de geografia" que s'inventà a mida, així com treballs d'ordre metodològic com el modèlic *Índex elemental de matèries i punts de vista per a l'estudi d'una localitat catalana del 1950*, reeditat qualque vegada. A això caldria afegir els treballs més de síntesi com els fets per a la *Geografia de Catalunya* de l'Aedos o per a la *Gran Enciclopèdia Catalana*. Si avui en dia és una autoritat indiscutible en matèries geogràfiques, ja el 1931 era reconeguda la seva vàlua en ser anomenat per la tot just nada Generalitat secretari de la ponència encarregada de la divisió comarcal de Catalunya. Per altra banda, Josep Iglésies fou l'instigador de la Societat catalana de geografia, filial de l'Institut d'Estudis Catalans, de la que en fou secretari i president. Vinculada en bona part a la seva obra geogràfica es troba la primerenca toponímia de la Riba, del 1953, que inicià la florida de reculls de noms de lloc a la Catalunya nova.

La part més extensa de la producció erudita de Josep Iglésies és la dedicada a la demografia. No puc, ni pretenc, de donar una enumeració exhaustiva dels seus treballs sobre la història de la població catalana. Els estudis d'Iglésies van des del segle XIV als nostres dies, des de les monografies puntuals a les generals, de l'anàlisi detallat del cens en una localitat concreta a la seva edició íntegra, de l'estudi de la població del Principat en un moment donat al de l'evolució d'una comarca al llarg de tot el seu devenir històric, de la divulgació a la interpretació. El conjunt del seus treballs ja publicats supera en molt la cinquantena. A part de l'interès intrínsec que tenen els estudis preliminars, amb les successives edicions de textos Josep Iglésies forneix una eina imprescindible tant per a l'elaboració de diverses i múltiples monografies locals com per a la història general del país, que permetrà intentar per primera vegada una síntesi seriosa de l'evolució del seu poblament. Iglésies no sols anota, transcriu i estudia les xifres d'habitants i veïns, sinó que també, per posar un exemple, estableix la ubicació de múltiples llocs de població avui desapareguts. Si fins ara s'havia dedicat de forma preferent a la Catalunya estricta, en els seus darrers treballs ofereix les notícies de la Franja de Ponent i de la Catalunya nord en l'època contemporània.

Altra part del seu treball ha anat dedicat a la història estricta, tot i que part, per no dir tots, dels seus treballs de geografia o de demografia es poden considerar com a històrics. Iglésies ha conreat la prehistòria en articles publicats en solitari o en col·laboració amb Salvador Vilaseca sobre la conca del Brugent entre 1927 i 1932. Ha publicat diversos volums de la col·lecció "Episodis de la història", breus treballs més de síntesi que no pas d'investigació, on aconseguix, però, de donar ben arrodonides visions i de proposar engrescadores interpretacions novedoses. Penso, posem per cas, en el volumet *Pere d'Urrea en la guerra de Joan II al Camp de Tarragona*, del 1964, o en *Perennitat de la Selva del Camp* del 1965. Cal recordar també la seva tasca de biògraf, a què ja he fet referència, tant en volums independents com en pròlegs a reedicions o edicions d'obres inèdites. Com a lligats a la història cultural podem considerar diversos treballs etnogràfics, el més destacat dels quals fóra *Jocs tradicionals de brivalls i de joventut* de Reus del 1977.

Ja he fet referència a la predilecció de l'Iglésies pels treballs d'àmbit comarcal, en especial per les terres de la Catalunya nova. D'aquest afecte no podia restar al marge la Conca de Barberà. Hi ha, és clar, les referències dins les obres generals i també en les dedicades a extensions geogràfiques més concretes com el corregiment de Tarragona, i fins i tot en obres de caire literari com *Les ciutats del món* del 1948. De caràcter més monogràfic ha publicat articles periodístics com *Els patriotes de Montblanc* aparegut al diari reusenc "Les circumstàncies" el 21 de novembre de 1931 o els estudis *La població de la Conca de Barberà a través de la història* del 1967 o *Situació i estadística dels espais cultivats de la Conca de Barberà en la primera meitat del segle XX* del 1972.

Podria allargar-me molt més tot comentant l'activitat cívica de Josep Iglésies o de part de la seva obra que s'escapa de les xarxes en què he volgut enxampar-la. Hi ha el conferenciant, el crític, l'impulsor de les assemblees intercomarcals d'estudiosos, el jurat de múltiples premis, el dibuixant (que empra, entre altres, el pseudònim de Joan Dolçafel), el membre de fundacions o acadèmies, el polític. Però em sembla que amb tot allò que porto escrit fins ara n'hi ha prou per al propòsit inicial, el de demostrar que Josep Iglésies té la passió pel treball i una insobornable fidelitat al país que el va veure néixer.

Pere Anguera.
Reus, juny del 1983